

УДК 159.95(02.062)
К59

ЗМІСТ

Ігор Козловський
К59 Людина на перехресті. Роздуми про
екзистенційний інтелект / Ігор Козловський; – К.:
«Колесо Життя», 2023. – 120 с.

ISBN 978-966-1501-17-0

Вступ	6
Екзистенційні ризики	8
Подолання травми через інтелект	17
Системні кризи та кризові ситуації	26
Три відповіді Бога	34
Властивості інтелекту	48
Наповнення сенсом	58
Збереження ідентичності й історична пам'ять ..	62
Навіщо Україні ця війна?	74
Сенс життя і його цінності	80
Відчувати свободу, знаходячись у полоні	83
Віра і сумніви	94
Роль зв'язків у формуванні особистості	104
Шлях до отримання дарів	110

УДК 159.95(02.062)

ISBN 978-966-1501-17-0

© Видання українською мовою, дизайн-макет,
ТОВ «Видавництво «Колесо Життя», 2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ВСТУП

Коли ми говоримо про інтелект людини, то, як правило, маємо на увазі її розумові здібності або спроможності. Проте насправді кожна людина більшою чи меншою мірою наділена цілою низкою інтелектів, що функціонують відносно автономно. Те, наскільки розвинений кожен із них і як вони поєднуються між собою, визначає здатність людини до пізнання як окремих об'єктів, так і життя загалом. Говорячи про інтелектуальний розвиток людини, ми виокремлюємо емоційний, адаптивний, соціальний, духовний та інші види інтелекту. Не останнє місце серед них за важливістю для формування особистості посідає інтелект екзистенційний. Саме він здатний максимально ефективно розкрити потенціал людини.

Екзистенційний інтелект – це здатність використовувати інтуїцію, мислення та метапізнання. Такий інтелект допомагає ставити глибокі питання, що стосуються людського існування, та відповідати на них. Простіше кажучи, це потяг до дослідження невідомого, філософське мислення. Це один із головних двигунів прогресу, адже людина, яка регулярно замислюється над глибокими пи-

таннями про свою самоідентифікацію та людську природу, сильніше прагнуче до пізнання навколишнього світу.

Екзистенційний інтелект веде до саморефлексивної свідомості та підвищує нашу здатність до самосвідомості й самотрансформації. Навіть за максимальної автоматизації та розвитку штучного інтелекту роботам буде непідвладний такий рівень мислення. А щоб розвивати екзистенційний інтелект, психологи рекомендують давати собі час на мрії та фантазії, практикувати медитацію, розвивати навички критичного мислення, обговорювати з іншими людьми світоустрій та місце людини у Всесвіті.

Ця книжка покликана сприяти усвідомленому розвитку екзистенційного інтелекту, що допоможе кожному в пошуках сенсу свого життя, визначенні його цінностей і власних принципів, які ведуть до щастя.

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ РИЗИКИ

Будь-які події в історії людини, народу, людства так чи інакше торкаються кожного з нас, і кожен із нас переживає так звані екзистенційні ризики. Ці ризики супроводжують нас протягом усього життя. Рано чи пізно, частіше чи рідше ми стикаємось із чимось незрозумілим, незвичним, що викликає в нас ті чи інші бажання та інші реакції. Ці ризики є в житті кожного, причому навіть у буденному, родинному житті. Настає час, коли ми стикаємось із чимось таким, що спонукає нас до роздумів, рефлексій, викликає низку питань, що стосуються нашого внутрішнього світу, нашої внутрішньої глибини. І навіть, можливо, без очікування відповіді, тому що **питання вже саме по собі може працювати, і часом навіть більше, ніж відповідь на нього.** Коли ми відповіли на питання, яке у нас виникло, – двері зачиняються, і далі ми вже не розмірковуємо, ми сприймаємо цю відповідь як певну даність, як певний висновок і можемо далі не рухатися. Тож не дарма розумні люди вважають будь-яке запитання важливішим, ніж відповідь.

Нам потрібно навчитися ставити ці запитання... Скажімо, хто ми? Це питання є стимулом для того, щоб ми почали

розмірковувати або над історією нашої країни, нашого народу, або над особистою історією.

Кожна людина неодмінно має свою історію. Якщо історія народу велика, може сягати безконечності, то наша особиста – досить коротенька. І це якраз і спричиняє додаткову напругу. Ми не знаємо достеменно, ким ми є в той чи інший момент нашого життя, тому що ми насправді є своєрідним комплексом, де водночас існує багато суб-особистостей, між якими також є внутрішня напруга.

Екзистенційні ризики, які людина переживає зовні, стикаючись із тими чи іншими обставинами або внутрішніми викликами, впливають на розвиток нашого екзистенційного інтелекту. Як відомо, різновидів інтелекту є багато, і у всіх вони розвинені більшою чи меншою мірою. У когось більше розвинений емоційний інтелект, у когось простежується домінанта поєднання когнітивного й емоційного. Одна людина має виражений просторовий інтелект, а хтось відчуває напругу, коли спілкується за допомогою свого тіла, тому що воно для нього є також як інструментом, так і викликом. У когось сформувався міжособистісний інтелект, а хтось чітко демонструє інтелект логіко-математичний.

Інтелектів дійсно безліч. Нині нам пропонуються різні книжки, що містять, зокрема, поради, як розвивати той чи

інший інтелект. Однак просто прочитання спеціальної літератури мало що нам дає. Для того, щоб рухатися, розвиватися, потрібна практика, потрібен тренінг. І не випадковий, не час від часу, а постійний, регулярний тренінг.

Корисними для вивчення екзистенційних ризиків можуть бути праці відомого вченого африканського походження Антона Вільгельма Амо (близько 1703 – близько 1759). Біографія цього вченого родом із сучасної Гани заслуговує на окрему увагу. Ще дитиною його привезли в Німеччину і подарували як раба Ентоні Ульріху (за іншими даними, його привіз із Гани проповідник). До хлопчика ставились як до члена сім'ї, й саме як член сім'ї він зміг отримати освіту – спершу в академії, потім в університеті Гельмштедта. Показово, що Амо став першим африканцем, який вступив до європейського університету.

У 1729 році Антон Вільгельм Амо захистив дисертацію «Права мавра в Європі» (*Dissertatio Inauguralis de Jure Maurorum in Europa*), яка стала його першою відомою науковою працею. Надалі він вивчав логіку, фізіологію, астрономію, історію, право, політику, медицину, опанував шість мов, а в 1740 році розпочав педагогічну діяльність в Єнському університеті. Ставши професором, він читав лекції з різних дисциплін – від логіки до криптографії, здобувши славу не лише блискучого вченого, а й ерудованої людини з енциклопедичними знаннями.

Але ще за два роки до того, у 1738 році, він написав свою другу велику наукову працю – «Трактат про мистецтво філософствування тверезо і точно», в якій, зокрема, спробував роз'яснити, що є метою людського існування. Амо стверджував, що, з одного боку, людина живе, керуючись інстинктом самозбереження, а з іншого – прагне до самовдосконалення. Це певне протиріччя автор проаналізував досить ґрунтовно і переконливо.

Ми можемо простежити слушність наукових висновків Амо на багатьох прикладах. Те, що інстинкт самозбереження притаманний кожній людині, ні в кого не викликає сумнівів. Ми дійсно постійно думаємо про те, щоб так чи інакше зберегти своє життя загалом. Однак про самозбереження можна говорити у значно ширшому значенні. Скажімо, розглянувши феномен культури.

Культура від самого початку (первісна культура) так чи інакше спрямована на самозбереження. Тому що культура – це те, що протилежне натурі. Світ природи викликає вже згадану вище напругу, створює безліч ризиків. І для того, щоб адаптуватися до природи, до світу природи людство створює культуру.

Наприклад, в індійському культурному просторі представлені два поняття: «пракріті» і «санскріті». Пракріті – це природа, а санскріті – це культура або оброблена

природа, яка адаптована під людину і для людини. І для того, щоб вижити у світі природи, маючи ці екзистенційні виклики, людина імітує природу, імітує натуру. Первісна людина гола, боса, знімає шкуру з ведмедя й імітує одяг, вдягаючи її на себе. Ще один приклад – житло. Людина імітує печеру, барліг, нору, дупло – все, що бачить у природі. Навіть сучасна людина з її модерним помешканням живе фактично в печері. Ми просто створили кращі побутові умови, забезпечили більше комфорту.

Водночас комфорт як такий – це намагання знову ж таки втілити прагнення до самозбереження. З іншого боку, це також є і виявом самовдосконалення. Ми постійно щось вдосконалюємо, насамперед тому, що постійно відчуваємо певний дискомфорт, і це спонукає нас шукати саме комфорту. **Ми розвиваємося в дискомфорті; саме виклики дискомфорту, саме ці ризики так чи інакше спонукають нас до подальшого розвитку.**

Розмірковуючи над проблемою самозбереження і самовдосконалення та пов'язаними з цим ризиками, Антон Вільгельм Амо також наголошував, що людина – це не тільки набір біологічних характеристик, у ній ще є те, що ми сьогодні називаємо людським виміром. На думку науковця, людський вимір слід розглядати поза біологією. І з цього усвідомлення випливає, що це і є **людське покликання** –